

การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการสร้างองค์ความรู้อย่างยั่งยืน ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

The Development of Community Proficiency in Sustainable Body of Knowledge Construction on Sufficiency Economy Philosophy

พนอเนื่อง สุทัศน์ ณ อยุธยา*

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย “การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการสร้างองค์ความรู้อย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของประชาชนในการสร้าง พัฒนา และ เข้าถึงองค์ความรู้ในชุมชนด้วยตนเอง และส่งเสริมให้ชุมชนและสังคมมีความตระหนักถึงความสำคัญและการสร้างองค์ความรู้จากภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตน กลุ่มตัวอย่างในการทำวิจัยนี้ได้แก่ ประชาชนผู้สนใจเข้าร่วมโครงการใน หมู่ 5 ตำบลเบิกไพร อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีจำนวน 200 คน ผลการศึกษาพบว่า จากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม องค์ความรู้ที่ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความต้องการในการพัฒนามากที่สุด ได้แก่ องค์ความรู้ด้านการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร (ร้อยละ 62) และองค์ความรู้ดังกล่าวถูกนำไปพัฒนาตามโครงการอบรมและสัมมนาเชิงปฏิบัติการ สำหรับข้อเสนอแนะในการพัฒนาองค์ความรู้พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ การพัฒนาด้านการตลาด และ การส่งเสริมผลผลิต

คำสำคัญ : ศักยภาพชุมชน องค์ความรู้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The research titled “The development of community proficiency in sustainable body of knowledge construction on sufficiency economy philosophy” was aimed to build the local capacity in developing local knowledge themselves, to develop knowledge and ability of local people. The subjects in this study consisted of 200 people in Moo 5, Berkprai Sudistrict, Ban Pong District, Ratchaburi. The results revealed that from the questionnaire, the most interesting knowledge of the subjects was agricultural product processing. Then, the subjects participated in the training and practical seminar project. There were three aspects of suggestions obtained from the projects. The subjects showed the need to develop and to extend the knowledge, the market development, and the product promoting.

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

Keywords : Community Proficiency, Body of Knowledge, Sufficiency Economy Philosophy

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่องค์ความรู้เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศและสังคมทุกระดับ นับตั้งแต่สังคมในระดับรากหญ้า จนถึงระดับประเทศ การที่ประชาชนในสังคมและชุมชนนั้นมีความสามารถในการสร้างและพัฒนาความรู้ การเข้าถึงความรู้ และการนำความรู้มาสู่การปฏิบัติได้จริง ย่อมทำให้สังคมนั้นมีความเจริญก้าวหน้าในทุกด้าน และสามารถปรับตัวให้เข้ากับการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

ดังนั้นการส่งเสริมให้ประชาชนในสังคมทุกระดับมีศักยภาพในการสร้าง พัฒนาและเข้าถึงองค์ความรู้ในชุมชนและสังคมด้วยตนเองได้ ย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งในการเสริมสร้างความมั่นคงของชุมชนและประเทศอย่างยั่งยืน แนวทางหนึ่งที่เหมาะสมต่อการนำมาปรับใช้เพื่อพัฒนาความสามารถของประชาชนในชุมชนในการสร้าง พัฒนาและเข้าถึงองค์ความรู้ในชุมชนและสังคมของตนเอง ให้สอดคล้องกับบริบทชุมชน ตามแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อย่างไรก็ตาม แนวคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความครอบคลุมการพัฒนาในทุกด้าน ดังนั้นในงานวิจัยนี้ จึงขอน้อมนำหลักการสำคัญประการหนึ่งของแนวคิดนี้ มาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ ได้แก่ การพัฒนาอย่างค่อยเป็นไปค่อยไปตามบริบทชุมชน โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่มาจากท้องถิ่นนั้นอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสิ่งที่มีหลากหลาย ไม่ว่า จะเป็นด้านศิลปวัฒนธรรม หัตถกรรม การอาหาร ฯลฯ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาความสนใจของท้องถิ่นในเบื้องต้น จากการสอบถามจากผู้นำชุมชนในพื้นที่วิจัย หมู่ 5 ตำบลเบิกไพร อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า ชาวบ้านในพื้นที่ได้ให้ความสนใจต่อภูมิปัญญาด้านการแปรรูปอาหาร และสนใจพัฒนาความรู้และความสามารถในด้านนี้เพื่อนำมาประกอบเป็นอาชีพเสริมต่อไป

สำหรับแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในการสร้างองค์ความรู้อย่างยั่งยืน ได้พัฒนาและเข้าถึงองค์ความรู้ในชุมชนของตนเอง มีได้หลายแนวทาง ในที่นี้เป็นการนำรูปแบบการศึกษาหาความรู้โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ มาปรับใช้ เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพ มีลักษณะมุ่งเน้นการแสวงหาความรู้ความจริงของปรากฏการณ์ทางสังคมภายใต้บริบทในทุกมิติที่ปรากฏการณ์นั้นเกิดขึ้น ซึ่งมีความเหมาะสมต่อการนำมาใช้ในการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ภายใต้บริบททางสังคมและชุมชนดังกล่าว

ดังนั้นในงานวิจัยนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างศักยภาพของประชาชนในการสร้าง พัฒนาและเข้าถึงองค์ความรู้ในชุมชนของตนเองผ่านวิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้มาของความรู้ที่เป็นไปตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการพัฒนาอย่างค่อยเป็นไปค่อยไปตามบริบทชุมชน และดำเนินการในกลุ่มประชาชนที่มีความสนใจเข้าร่วมโครงการ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่หลากหลาย โดยเน้นองค์ความรู้ด้านการแปรรูปอาหาร ซึ่งเป็นความสนใจของชุมชนในพื้นที่วิจัย

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อสร้างศักยภาพของประชาชนในการสร้าง พัฒนาและเข้าถึงองค์ความรู้ในชุมชนของตนเอง

2. เพื่อพัฒนาความรู้และความสามารถของชาวบ้านในชุมชน หมู่ 5 ตำบลเบิกไพร อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการแปรรูปอาหาร

3. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนสามารถประยุกต์ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพในการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ด้วยตนเอง

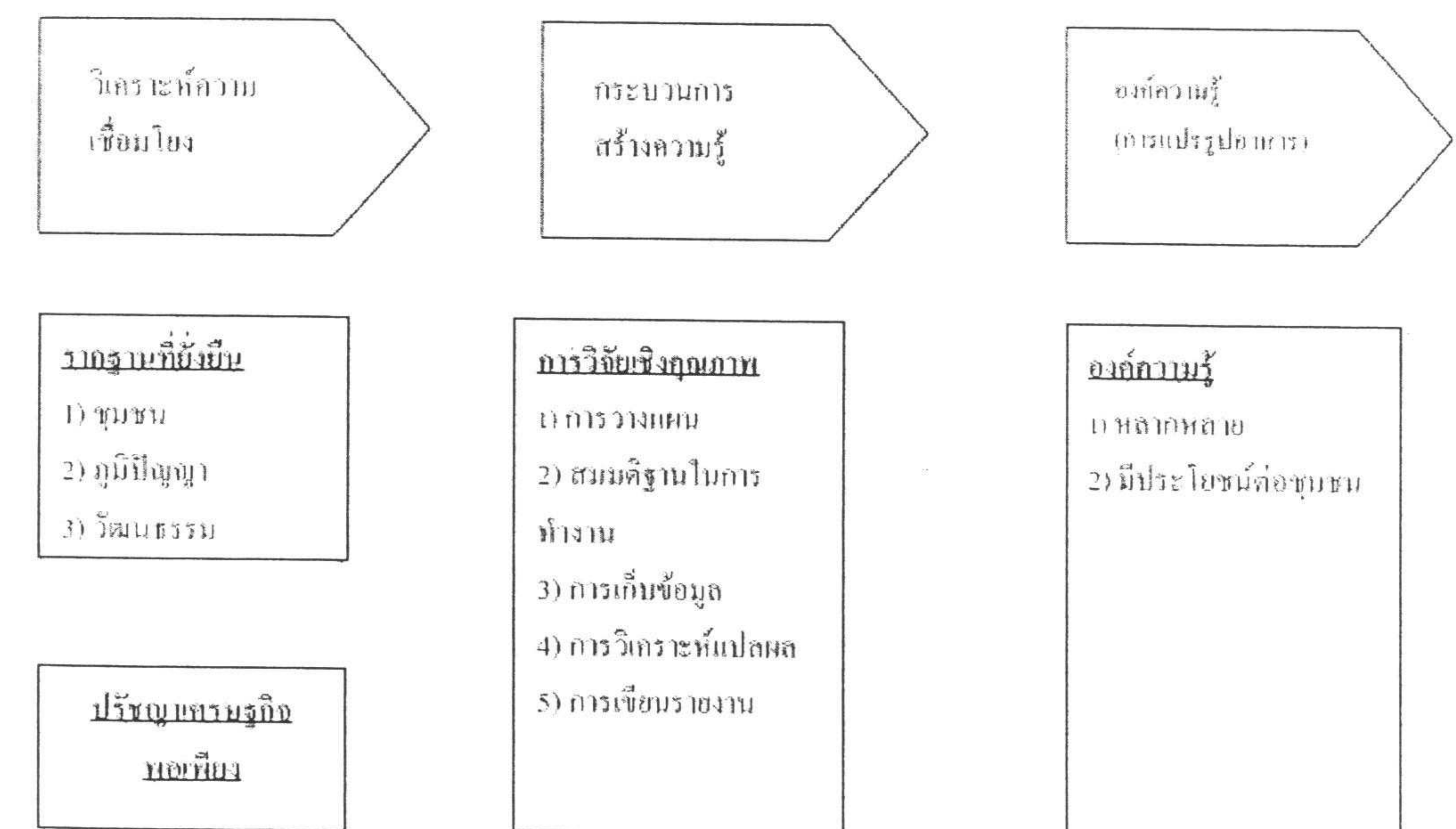
4. เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนและสังคมมีความตระหนักถึงความสำคัญและการสร้างองค์ความรู้จากภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตน

ขอบเขตของโครงการวิจัย

ประชาชนที่มีความสนใจเข้าร่วมโครงการจากหมู่ 5 ตำบลเบิกไพร อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย แสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

แนวทางการดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการทำวิจัยนี้ได้แก่ ประชาชนผู้สนใจเข้าร่วมโครงการใน หมู่ 5 ตำบลเบิกไพร อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีจำนวน 200 คน

วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

ขั้นเตรียมการวิจัย ได้แก่

- ก) การทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง
- ข) การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการโครงการ

ขั้นดำเนินงาน

- ก) เตรียมการดำเนินการโครงการอบรมเพื่อสร้างศักยภาพในการสร้างพัฒนาและเข้าถึงองค์ความรู้แก่กลุ่มตัวอย่าง
- ข) ประชาสัมพันธ์โครงการไปยังชุมชน หมู่ 5 ตำบลเบิกไพร อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ค) ดำเนินการโครงการ โดยจัดโครงการอบรมฯ ในรูปแบบการอบรมและสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
- ง) ประเมินผลโครงการ จากผลสำเร็จ ได้แก่ องค์ความรู้ที่ผู้ร่วมโครงการสามารถสร้างและพัฒนาได้ด้วยตนเอง
- จ). การเก็บข้อมูลดำเนินการตามแนวทางคือ การประเมินผลกาเข้าร่วมโครงการ ด้วยแบบประเมินผล และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และ การนำเสนอองค์ความรู้ที่ผู้ร่วมโครงการสร้างและพัฒนาได้ด้วยตนเอง

วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

การสำรวจความต้องการของกลุ่มตัวอย่าง

จากการสำรวจความต้องการของกลุ่มตัวอย่างในด้านความต้องการพัฒนาองค์ความรู้ภายในชุมชน ด้วยแบบสอบถาม มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 200 คน ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามดังแสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

สถานะ		คน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	79	39.5
	หญิง	121	60.5
อาชีพ	รับจ้าง	89	44.5
	เกษตรกร	57	28.5
	อื่นๆ	54	27
อายุ	ต่ำกว่า 20 ปี	11	5.5
	20-60 ปี	52	26
	สูงกว่า 60 ปี	148	68.5

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากตารางที่ 1 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 60.5) และเพศชาย (ร้อยละ 39.5) ด้านอาชีพ มีอาชีพรับจ้าง (ร้อยละ 44.5) เกษตรกรรม (ร้อยละ 28.5) และอื่นๆ (ร้อยละ 27) และอายุส่วนมาก อายุสูงกว่า 60 ปี (ร้อยละ 68.5) อายุระหว่าง 20-60 ปี (ร้อยละ 26) และต่ำกว่า 20 ปี (ร้อยละ 5.5)

ผลการสำรวจแสดงให้เห็นความต้องการพัฒนาองค์ความรู้ในด้านต่างๆ ดังนี้

ความรู้ด้าน	คน	ร้อยละ
การจักสาน	48	24
การแปรรูปอ้อย	21	10.5
การแปรรูปข้าว	124	62
อื่นๆ	7	3.5

ตารางที่ 2 ความต้องการในการพัฒนาองค์ความรู้

จากตารางที่ 2 องค์ความรู้ที่ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการพัฒนามากที่สุด ได้แก่ การแปรรูปข้าว (ร้อยละ 62) การจักสาน (ร้อยละ 24) และ อื่นๆ (ร้อยละ 3.5) ตามลำดับ

ผลการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

การอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ มีข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ภาพที่ 2 การร่วมการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

ด้านการพัฒนาองค์ความรู้

1. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แล้วให้มีคุณภาพสูงขึ้น เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน
2. การแปรรูปโดยเน้นคุณค่าของผลผลิตจากส่วนต่างๆ ของผลผลิตนั้น
3. การแปรรูปของส่วนที่เหลือของผลผลิต
4. การเพิ่มความหลากหลายของผลผลิตให้มากขึ้น และเพิ่มทางเลือกให้แก่ผู้บริโภคในการเลือกซื้อ

ด้านการตลาด

1. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่
2. การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้เป็นที่น่าสนใจแก่ลูกค้า
3. การสร้าง Brand และ Logo ให้เป็นเอกลักษณ์
4. การสร้างตลาดหรือขยายตลาดในการจำหน่ายสินค้า

ด้านการส่งเสริม

1. การรวมกลุ่มกันของชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้
2. การสนับสนุนด้านงบประมาณและการพัฒนาความรู้จากหน่วยงานของรัฐบาลและท้องถิ่น
3. การขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนในการหาตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์

การอภิปรายผล

โครงการวิจัยนี้ ให้ความสำคัญกับการสร้างองค์ความรู้ที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีพื้นฐานจากวิถีชีวิตของชุมชน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง และเน้นให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

จากการดำเนินการโครงการ องค์ความรู้ที่ชุมชนได้รับ เกิดจากการศึกษาความต้องการของชุมชนว่า ชุมชนต้องการพัฒนาองค์ความรู้ของตนเองในด้านใด และจึงจัดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านนั้น ซึ่งเป็นการจัดการกับข้อมูลของชุมชน เพื่อยกระดับการเชื่อมโยงความรู้ที่หลากหลายเข้าด้วยกัน รวมทั้งเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกัน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการสร้างองค์ความรู้ที่ยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ปีงบประมาณ พ.ศ. 2552

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2526). คู่มือการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนสำหรับนักพัฒนากร. กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- จิระพรรณ กาญจนะจิตรา. (2530). การพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 10 กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นาถ พันธุมนาวิน. (2523). สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพมหานคร : สำนักส่งเสริมและส่งเสริมวิชาการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประดิษฐ์ มัชฌิมา. (2522). สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. (2524). การบริหารการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนที่ 3 . (2535). หลักและวิธีการพัฒนาชุมชน : เอกสารประกอบการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน .อุบลราชธานี : ฝ่ายฝึกอบรมศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 3.
- สนธยา พิงศรี . (2535). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน . กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.